

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗА УМОВ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ПОДАТКОВОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

СІДЕЛЬНИК Олена Петрівна

кандидатка економічних наук, доцентка

доцентка кафедри фінансових технологій та консалтингу

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6498-5900>

ОЛІЙНИК Олександра Ігорівна

здобувачка освітнього рівня «магістр»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-2699-5806>

Анотація. У статті досліджено особливості формування фінансової безпеки України в умовах повномасштабної війни крізь призму мінімізації ризиків податкової та митної політики. Обґрунтовано, що податкова і митна безпека є ключовими складовими фінансової безпеки держави, оскільки саме вони визначають стабільність бюджетних надходжень, рівень фіскальної стійкості та здатність держави виконувати оборонні й соціальні функції. Проаналізовано трансформацію макроекономічних умов у 2020–2025 рр., зокрема зміну структури доходів бюджету, зростання залежності від імпортного ПДВ, посилення інфляційних і боргових ризиків, а також інституційні виклики для податкових і митних органів. Запропоновано класифікацію загроз фінансовій безпеці за макрофінансовими, фіскальними та адміністративно-інституційними ознаками та здійснено їх оцінювання за допомогою матриць ризиків. Особливу увагу приділено ролі ризик-орієнтованих систем контролю, постмитного та податкового аудиту, цифровізації та інтеграції інформаційних баз даних. Доведено, що поєднання автоматизованих алгоритмів управління ризиками з післяконтрольними процедурами дозволяє підвищити результативність адміністрування, зменшити рівень мінімізації та зміцнити фінансову стійкість держави. Сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення податково-митної політики з урахуванням стандартів OECD та WCO.

Ключові слова: фінансова безпека держави; податкова безпека; митна безпека; податкова та митна політика; ризик-орієнтований підхід; управління фінансовими ризиками; фіскальна стійкість; цифровізація податкового та митного адміністрування; постмитний аудит; податковий аудит; фінансова стабільність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання забезпечення фінансової безпеки держави набуло статусу критично важливого фактору її виживання та подальшого розвитку. Саме фінансова безпека визначає здатність держави стабільно функціонувати, фінансувати оборонні

потреби, виконувати соціальні зобов'язання, підтримувати інституційну спроможність та реалізовувати стратегію післявоєнного відновлення. Центральне місце у структурі фінансової безпеки посідає податкова та митна безпека, оскільки податкова та митна політика формують основну частину внутрішніх джерел доходів бюджету, впливають на прозорість економічних процесів, рівень тінізації, інвестиційний клімат і стійкість державних фінансів.

Воєнні події 2020–2025 рр. зумовили різку зміну макроекономічних умов, географії виробництва та логістичних маршрутів, що призвело до суттєвих коливань податкових і митних надходжень, трансформації структури зовнішньої торгівлі, посилення залежності бюджету від імпортного ПДВ та зростання фінансових ризиків. У відповідь держава була змушена оперативно коригувати податкову та митну політику, поєднуючи необхідність фіскальної мобілізації ресурсів із потребою підтримати економічну активність і забезпечити безперебійний імпорт критично важливих товарів. За таких умов особливої ваги набуває комплексне дослідження впливу податкової та митної політики на фінансову безпеку держави за умов мінімізації ризиків податкової та митної політики з урахуванням воєнних та післявоєнних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Важливий внесок у дослідження податкової безпеки та ролі податкової політики у забезпеченні фінансової стійкості зроблено у працях В. А. Тарашенка [1], І. Б. Назаркевич [2], П. В. Коломійця [3], де розглянуто концептуальні підходи до податкової безпеки, вплив податкової політики на фінансову стабільність та правові механізми протидії фінансовим загрозам. Особливості митної політики у воєнний період, адміністративні аспекти роботи митних органів і роль митних платежів у забезпеченні фінансової стійкості держави висвітлено в працях В. Я. Дубика [4] та Н. Ситник [5]. Комплексний вплив інструментів митної та податкової політики на фінансову безпеку держави проаналізовано у статті О. П. Сідельнік [6].

На міжнародному рівні важливими орієнтирами є стандарти WCO SAFE Framework 2025 [7], OECD Trade Facilitation Indicators 2025 [8], а також звіти OECD з питань податкового адміністрування та цифрової трансформації податкових органів [9–11].

Мета статті. Мета полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній оцінці впливу митної та податкової політики на формування фінансової безпеки України в умовах війни, а також у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення податково-митної політики для зміцнення фінансової стійкості держави.

Виклад основних результатів. Для оцінки глибинних причин зниження або покращення окремих складників фінансової безпеки необхідна якісна експертна інтерпретація загроз, яка враховує специфіку воєнних економічних процесів, інституційну стійкість податкових і митних органів та характер структурних дисбалансів.

Для цього, доцільно, провести класифікацію основних загроз фінансової безпеці (Таблиця 1), які є безпосередньо пов'язаними з динамікою дванадцяти індикаторів, що формують інтегральну оцінку.

Структура загроз митної та податкової безпеки

Макрофінансові загрози	Загрози фінансової стійкості	Адміністративні та інституційні загрози
- високий рівень інфляції та інфляційних очікувань, що посилюються воєнними ризиками (I₄); - зростання дефіциту бюджету унаслідок збільшення оборонних і соціальних видатків (I₂); - погіршення боргової динаміки, що формує ризики боргової безпеки (I₃); - зміщення структури видатків у бік оборони із витісненням інших бюджетних напрямів (I₅); - зниження частки податкових і митних надходжень у ВВП, що у воєнний час відображає стагнацію економічної активності (I₁).	- зниження реальної фінансової спроможності через девальвацію та інфляцію (I₇); - залежність доходів бюджету від нестабільної зовнішньої торгівлі та зміни товарної структури імпорту й експорту (I₈); - коливання частки податкових і митних надходжень у доходах бюджету під впливом воєнних обмежень і релокації бізнесу (I₆).	- недостатню ефективність ризик-орієнтованих систем контролю (АСАУР), що може призводити до втрат доходів та збільшення частки ризикових операцій (I₉); - порушення податкової та митної дисципліни, включно з ухиленням, маніпуляціями та неправомірним декларуванням (I₁₀); - зростання навантаження на податкові та митні служби, що погіршує швидкість реагування та якість обслуговування громадян (I₁₁); - недостатній рівень цифровізації окремих процесів, що уповільнює перевірки, підвищує навантаження на персонал і залишає простір для помилок та зловживань (I₁₂).

Джерело: розроблено авторами

Відповідно до таблиці 1., структурні загрози фінансової безпеки поділено на три ключові групи, кожна з яких характеризує окремий вимір уразливості державних фінансів.

1. Макрофінансові загрози – чинники системного характеру, що зумовлюють нестійкість державних фінансів у воєнний період. Їх інтенсивність визначається макроекономічними шоками, на які фінансова політика має обмежений вплив у короткостроковій перспективі.

2. Загрози фінансової результативності та стійкості – ризики, пов'язані зі зміною реальних податкових і митних надходжень, ситуацією у зовнішньоторговельному секторі та доступом до логістичних маршрутів. Їх прояв є середньої інтенсивності та безпосередньо залежить від динаміки економічної активності.

3. Адміністративні та інституційні загрози – фактори, що визначають якість функціонування податкових і митних органів. Характеризуються високою керованістю, однак потребують комплексної модернізації та посилення інституційної спроможності.

Для поглибленої оцінки кожної групи загроз сформуємо три окремі матриці ризиків (таблиці 2-4). Матриці дозволяють зіставити ймовірність прояву загроз у воєнних умовах та ступінь їх впливу на фінансову безпеку, забезпечуючи комплексне розуміння їх критичності та пріоритетності реагування.

Таблиця 2

Матриця оцінювання ризиків за групою макрофінансових загроз

Ймовірність Вплив	Низька	Середня	Висока	Дуже висока
Низький		I ₁		
Середній			I ₅	
Високий		I ₂	I ₄	
Критичний			I ₃	I ₃
<i>зелений – низький, жовтий – помірний, помаранчевий – високий, червоний – критичний</i>				

Джерело: складено авторами

Аналіз першої матриці показує, що найвищу критичність мають ризики, пов'язані з державним боргом (I₃) та інфляційним тиском (I₄), які поєднують високу ймовірність реалізації з суттєвим макрофінансовим впливом. Такі загрози формують довгострокову нестійкість державних фінансів і значно обмежують можливості фіскальної політики у воєнний період. Ризики, пов'язані з дефіцитом бюджету (I₂) та структурою оборонних видатків (I₅), проявляються на рівні високого або середнього впливу, що свідчить про хронічний характер бюджетного дисбалансу. Загроза скорочення частки податків у ВВП (I₁) має нижчу інтенсивність, однак у поєднанні з макрострессами посилює загальну вразливість системи.

Таблиця 3

Матриця оцінювання ризиків за групою загроз фінансової стійкості

Ймовірність Вплив	Низька	Середня	Висока	Дуже висока
Низький				
Середній		I ₆		
Високий		I ₇	I ₆	I ₈
Критичний				I ₈
<i>зелений – низький, жовтий – помірний, помаранчевий – високий, червоний – критичний</i>				

Джерело: складено авторами

Друга матриця демонструє домінування ризиків, пов'язаних зі зниженням товарообігу та зовнішньоторговельної активності (I₈), які мають критичний або близький до критичного рівень. Цей фактор суттєво впливає на фінансову базу митних органів і особливо загострився в умовах зміни логістики та обмеження морських перевезень. Значущими залишаються ризики зниження реальних фіскальних доходів (I₇), зумовлені девальвацією та інфляційними процесами. Ризик недонадходження податків (I₆) має середній або високий рівень впливу, що відображає залежність доходів бюджету від загального стану економічної активності та перспектив відновлення.

**Матриця оцінювання ризиків за групою адміністративних
та інституційних загроз**

Ймовірність Вплив	Низька	Середня	Висока	Дуже висока
Низький				I₉
Середній		I₁₀	I₁₂	I₁₀
Високий			I₁₁	I₁₁
Критичний				
<i>зелений – низький, жовтий – помірний, помаранчевий – високий, червоний – критичний</i>				

Джерело: складено авторами

Третя матриця свідчить про високу інтенсивність загроз, пов'язаних із інституційною стійкістю та впливом воєнних чинників на роботу митних і податкових органів (I₁₁). Саме цей індикатор має найвищий рівень впливу та ймовірності. Значущими залишаються ризики низької ефективності ризик-орієнтованого контролю (I₉) та податкової дисципліни (I₁₀), що за воєнних умов здатні посилювати прояви тінізації, ухилення та втрати доходів бюджету. Рівень цифровізації (I₁₂) має середню інтенсивність, але є ключовим чинником зменшення адміністративних ризиків у довгостроковій перспективі.

Важливо зазначити, що матриці ризиків відображають не теперішній стан фіскальної безпеки, а потенційну загрозу — тобто ймовірність повернення показника до негативної динаміки та силу його впливу у разі реалізації ризику. Таким чином, матриця є інструментом не фіксації поточного стану, а прогнозного оцінювання та ранжування загроз за критичністю.

Проведене оцінювання ризиків дало змогу визначити найбільш уразливі напрями фінансової безпеки України у 2020–2025 рр. та співвіднести їх із потенційною ймовірністю загострення у воєнних умовах. Матриці ризиків демонструють, що критичними залишаються макрофінансові дисбаланси, падіння зовнішньоторговельної активності та інституційні обмеження податкового й митного адміністрування. У сукупності ці фактори формують середовище підвищеної вразливості, яке може посилитися в разі реалізації негативних сценаріїв.

Результати якісного аналізу засвідчують, що значна частина загроз є керованою або може бути пом'якшена шляхом впровадження цілеспрямованих регуляторних, організаційних та цифрових рішень. Оптимізація податкової та митної політики в умовах воєнного стану є ключовим інструментом забезпечення стійкості фінансової системи та зменшення фінансових ризиків. Результати проведеного у попередніх розділах аналізу показали, що найбільш уразливими елементами фінансової системи залишаються залежність від імпортного ПДВ, нерівномірність адміністративних практик між митницями, збільшення кількості правопорушень, зростання тінізації, нестабільність надходжень та посилення ризиків збитковості платників податків. У цьому контексті особливого значення набуває формування цілісного механізму управління податковою та митною безпеками, який поєднує інституційні, цифрові та аналітичні інструменти.

Передусім, доцільним є вдосконалення адміністрування ДПС. Проблеми адміністрування, зокрема нестабільність податкових надходжень, нерівномірність

контролю та зростання кількості коригувань податкових зобов'язань платниками, свідчать про те, що рівень автоматизації камеральних перевірок залишається недостатнім. У цьому контексті ефективним рішенням є впровадження автоматизованих risk-based алгоритмів контролю, які дозволяють здійснювати відбір декларацій за принципом виявлення аномалій доходів, фінансових результатів або різких змін у податковому навантаженні (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм автоматизованого risk-based моніторингу

Джерело: складно на основі [12-13]

Подана схема відображає логіку автоматизованої перевірки декларацій у ДПС та демонструє, як ризик-орієнтований підхід дозволяє підвищити ефективність контролю за рахунок аналізу аномальних податкових показників.

Запровадження прогнозних моделей для оцінки майбутнього рівня ПДВ і податку на прибуток дозволяє створити своєрідний “коридор доходів”, який сигналізує про ризик недонадходжень. Такий підхід базується на стандартах OECD щодо оцінки ефективності доходів і сприяє посиленню бюджетної безпеки [11].

На відміну від податкової сфери, де risk-based алгоритми застосовуються переважно в рамках камерального контролю, у митній сфері вже функціонує повноцінна централізована інфраструктура управління ризиками – АСАУР. Саме

АСАУР забезпечує автоматичний відбір митних декларацій до відповідних форм контролю на основі профілів ризику, історії порушень, характеристик товарів та зовнішньоекономічних операцій (рис. 2).

Рис. 2. Структура єдиного митного індикатора ризику

Джерело: складно на основі [14]

Подана структура відображає ключові компоненти сучасного митного індикатора ризику, що забезпечує автоматизовану ідентифікацію підозрілих операцій та підвищує результативність митного контролю.

Однак практичний досвід показує, що головною проблемою АСАУР є недостатня актуалізація та обмеженість аналітичної бази профілів ризику, що значно знижує здатність системи ідентифікувати нові схеми заниження митної вартості, тінізації підакцизних товарів та інших порушень митних правил. Через неоновлені профілі ризику значна частина потенційно ризикових операцій не потрапляє під автоматизований контроль, а результативність спрацювань системи зменшується.

У цьому контексті модернізація системи митного ризик-менеджменту має передбачати регулярне оновлення профілів ризику, розширення джерел даних, удосконалення аналітичних моделей та застосування єдиних підходів до оцінки ризиків на всіх митницях. Це дозволить підвищити якість митного контролю, зменшити регіональні відмінності та зміцнити податкову та митну безпеку в умовах воєнного стану.

Поряд із удосконаленням автоматизованих механізмів контролю потребує розширення й практика постаудиту як у митній, так і в податковій сфері. Післямитний і післяподатковий контроль мають спільну логіку: вони здійснюються вже після завершення первинних процедур оформлення або декларування та ґрунтуються на поглибленому аналізі документів, транзакцій, ланцюгів постачання та поведінкових патернів платників. Такий підхід дозволяє виявляти приховані схеми заниження митної вартості, уникнення оподаткування, ухилення від ПДВ, маніпуляції з кодами товарів чи податковими кредитами, тобто ті порушення, які неможливо повністю зафіксувати під час первинного контролю.

Ефективність постаудиту ґрунтується на можливості комплексного зіставлення митної декларації, первинних документів, банківських транзакцій та податкової звітності. Для податкової системи постаудит забезпечує перевірку достовірності податкового кредиту, відповідності задекларованих оборотів реальним операціям, виявлення заниження бази оподаткування та аналіз поведінкових ризиків платників. Таким чином, постаудит стає ключовим елементом інтегрованої системи ризик-менеджменту, яка одночасно підсилює і митний, і податковий контроль.

Порівняння ефективності митного та податкового контролю до та після застосування аудиту подано в (таблиці 5-6) відповідно.

Таблиця 5

**Порівняння ефективності митного контролю до та після застосування
постмитного аудиту**

Критерій	До впровадження постаудиту	Після впровадження постаудиту
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Виявлення заниження митної вартості	Переважно на етапі первинного оформлення; значна частина схем не ідентифікується	Системний аналіз документів після оформлення дозволяє виявляти приховані схеми та повторювані маніпуляції
2. Рівень охоплення контролем	Обмежений часовими рамками оформлення та навантаженням інспекторів	Охоплює ширший масив операцій та аналіз виконується без тиску часових обмежень
3. Однорідність митних практик між регіонами	Висока варіативність рішень інспекторів; людський фактор	Постаудит уніфікує підходи шляхом централізованого аналізу даних
4. Виявлення порушень у сфері підакцизних товарів	Залежить від особистого досвіду інспектора	Автоматизовані алгоритми виявляють аномалії за обсягами, маршрутами, походженням
5. Навантаження на інспекторів	Високе під час оформлення, ризик помилок через поспіх	Навантаження перерозподіляється: складний аналіз після оформлення, без часових обмежень
6. Ідентифікація ризикових контрагентів	Лімітована доступність інформації на момент оформлення	Постаудит дозволяє зіставити дані з іншими деклараціями, історіями порушень, зовнішніми базами
7. Результативність виявлення порушень	Низька–середня; значна частина схем залишається непоміченою	Суттєво зростає завдяки повторному аналізу та доступу до ширшого інформаційного масиву
8. Коригування ризикових профілів	Оновлення відбувається нерегулярно	Постаудит формує нові патерни ризику, що автоматично використовуються АСАУР

Продовження табл. 5

1	2	3
9. Запобігання повторюваним схемам	Слабке; ті самі схеми можуть повторюватися	Постаудит формує практичні запобіжники та блокує повторення схем
10. Загальна ефективність митного контролю	Залежить від навантаження та досвіду інспекторів	Підвищується завдяки комбінуванню АСАУР та постаудиту як дворівневої системи контролю

Джерело: складено на основі [15]

Проведене порівняння свідчить, що постмитний аудит значно підсилює ефективність контролю за рахунок доступу до розширеного масиву даних, зниження впливу людського фактора та уніфікації підходів між митницями. Інтеграція результатів постаудиту в ризик-профілі формує стійку дворівневу систему контролю, яка мінімізує можливість повторюваних порушень та зниження митної вартості.

Таблиця 6

**Порівняння ефективності податкового контролю до
та після проведення податкового аудиту**

Критерій	До проведення аудиту	Після проведення аудиту
1. Виявлення порушень	Базується на первинній звітності та значна частина схем лишається непоміченою	Аналіз податкового кредиту, ризикових операцій і ланцюгів постачання дозволяє виявляти приховані схеми ухилення
2. Перевірка достовірності податкової звітності	Обмеженість доступної інформації та часові рамки	Поглиблений аналіз документації та фінансових операцій забезпечує вищу точність
3. Виявлення ризикових платників	Ідентифікація часто базується на формальних ознаках	Використання ризик-скорингу, аналізу аномалій, історій порушень
4. Якість контролю податкового кредиту	Високий ризик фіктивних операцій	Перехресна перевірка операцій з даними контрагентів, ДМС, банківських транзакцій
5. Навантаження на інспекторів	Високе, особливо під час пікового періоду звітності	Аналіз здійснюється після подання звітності, що знижує стресові навантаження
6. Виявлення схем мінімізації податків	Значна частина схем не фіксується	Поглиблений аналіз операцій, взаємозв'язків та повторюваних патернів
7. Результативність перевірок	Помірна, ризик пропуску порушень	Суттєво зростає завдяки доступу до ширших баз даних і аналітики
8. Коригування профілів ризику	Нерегулярне оновлення	Формуються нові патерни ризику, що інтегруються в систему автоматизованого моніторингу
9. Запобігання повторюваним схемам	Низька ефективність	Аудит формує чіткі запобіжники та рекомендації для запобігання повторення схем
10. Загальна ефективність податкового контролю	Залежить від досвіду інспектора	Підвищується завдяки поєднанню ручного аудиту та аналітичних інструментів ДПС

Джерело: складено на основі [16]

Податковий аудит демонструє аналогічний підсилюючий ефект: він підвищує результативність виявлення порушень, поглиблює аналіз податкового кредиту та дозволяє формувати якісніші профілі ризику. Завдяки цьому підвищується стабільність надходжень, знижується рівень схем ухилення та зміцнюється податкова безпека держави.

Проведене порівняння свідчить, що постаудит забезпечує другий рівень контролю, який суттєво підсилює виявлення ризикових операцій як у митній, так і в податковій сфері. Завдяки поєднанню АСАУР, податкових систем ризик-орієнтованого аудиту та післяконтрольних процедур формуються інтегровані механізми протидії схемам заниження вартості, ухиленню від оподаткування та повторюваним моделям ризикової поведінки. У результаті митний і податковий контроль переходять від реактивної до проактивної моделі, що сприяє уніфікації практик між відомствами та посиленню податково-митної безпеки держави.

Таким чином, важливим напрямом оптимізації стає цифровізація податкових і митних процедур, що передбачає розвиток електронних сервісів, інтеграцію баз даних ДПС і ДМС у єдиному інформаційному просторі, автоматизацію процесів реєстрації платників та оформлення декларацій. Такі зміни сприяють прозорості, зниженню корупційних ризиків і пришвидшенню процесів адміністрування.

Не менш важливим є підвищення дисципліни платників та розвиток інструментів добровільної сплати. Інформування через персональні кабінети, автоматичні попередження про наближення строків сплати та персоналізовані прогнози зобов'язань здатні суттєво знизити ризик виникнення податкового боргу. Такі інструменти вже успішно застосовуються податковими адміністраціями країн ЄС і відповідають принципам “service-based administration”.

Комплексність механізмів оптимізації податкової та митної політик дозволяє розглядати їх у взаємозв'язку, формуючи інтегровану систему управління фінансовою безпекою. Ця система повинна враховувати як аналітичні, так і організаційні аспекти, забезпечуючи оперативне реагування на ризики, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Висновки. Запропоновані механізми оптимізації ґрунтуються на результатах теоретичного та аналітичного дослідження, відповідають сучасним міжнародним практикам (OECD, WCO, UCC ЄС) та спрямовані на підвищення податкової та митної безпеки. Використання цифрових моделей, уніфікованих індикаторів ризику, автоматизованих алгоритмів контролю й посилення постаудиту формує комплексну систему управління фінансовими ризиками, що є необхідною передумовою стабільного функціонування фінансової системи держави.

Одночасно моделювання ризиковості індикаторів податкової та митної безпеки підтвердили наявність значних фінансових вразливостей, серед яких ключовими є залежність від імпортного ПДВ, нерівномірність адміністрування між митницями, коливання митної вартості, зростання частки ризикових операцій, збільшення корупційних можливостей та інформаційна роз'єднаність між відомствами.

У цьому контексті першочерговим завданням є гармонізація податкових та митних процедур із правом Європейського Союзу, що набуває особливого значення з огляду на стратегічний курс України на інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС. Застосування принципів Union Customs Code у частині управління ризиками, стандартизації митних процедур, уніфікації правил визначення митної вартості та запровадження інституту авторизованих економічних операторів (АЕО) забезпечить зменшення суб'єктивізму при прийнятті рішень, підвищення прозорості та спрощення

процедур ЗЕД. Така гармонізація дозволяє адаптувати національну систему до моделі «митниці майбутнього», яка успішно функціонує у країнах ЄС та характеризується високим рівнем автоматизації й сервісності.

Однією з найважливіших сфер удосконалення є усунення нерівномірності адміністративних підходів між різними митницями та податковими інспекціями. Відмінності у маршрутизації декларацій, застосуванні ризик-профілів, проведенні митного контролю та оформлення мають не лише організаційний, а й корупційний характер. Для подолання цих дисфункцій необхідним є запровадження єдиного каталогу процедур, стандартизованих ризик-профілів та уніфікації контрольних алгоритмів на основі вимог WCO SAFE та методичних рекомендацій OECD щодо адміністрування податків [7]. Це дасть змогу сформувати прогнозоване й симетричне середовище адміністрування, у якому бізнес матиме чіткі, уніфіковані правила взаємодії з державою.

Підвищення податкової та митної дисципліни також є ключовим напрямом удосконалення. Воєнні виклики спричинили зростання податкового боргу, ризикових операцій та збільшення тінізації окремих секторів, що підтверджують дані ДПС та ДМС. Розвиток сервісної моделі адміністрування, а саме персоналізовані попередження, автоматичні нагадування про строки сплати, розширення функціоналу персональних кабінетів, системи добровільного самовиправлення та прогнозування податкових зобов'язань, відповідає кращим практикам OECD та сприяє зниженню ймовірності формування боргу без необхідності посилення репресивних механізмів.

Іншим критично важливим вектором є цифрова трансформація податкової та митної сфери. Фрагментарність даних, наявність численних несумісних інформаційних систем та слабка інтегрованість відомчих баз створюють умови для затримок, помилок і зловживань. Тому доцільним є створення інтегрованої аналітичної платформи, яка забезпечуватиме єдиний простір даних для ДПС, ДМС, Казначейства, фінансового моніторингу та банків. Використання алгоритмів машинного навчання — Random Forest, Gradient Boosting, моделі виявлення аномалій — дозволить покращити точність оцінювання ризиків, прогнозування надходжень і виявлення порушень, що повністю узгоджується з міжнародними підходами до аналітики фінансових ризиків [16].

Важливою цифровою інновацією є також впровадження API-взаємодій між державними та приватними структурами і використання блокчейн-технологій для відстеження руху високоризикових товарів. Це відповідає рекомендаціям WCO щодо прозорості ланцюгів постачання [7] та дає змогу зменшити можливості для маніпуляцій у секторах із підвищеним рівнем корупційності. Розвиток електронного декларування, автоматичне підтягування документів, електронний реєстр митних складів, mobile-ID для учасників ЗЕД, а також системи повного електронного документообігу створюють основу для швидшого оформлення та зниження адміністративного навантаження на бізнес.

Список використаної літератури

1. Тарашенко В. А. Податкова безпека та цілі розвитку національної економіки: точки дотику. *Український економічний часопис*. 2025. № 10. С. 127–131. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-10-19>
2. Назаркевич І. Б., Олійник О. І. Вплив податкової політики на формування фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Інноваційна економіка*. 2025. № 1. URL: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.10>

3. Коломієць П. В. Забезпечення податкової безпеки України: правові аспекти, ризики та шляхи нейтралізації загроз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Т. 3, № 90. С. 232–237. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.3.33>
4. Дубик В. Я., Стасишин А. В., Олійник О. І. Митна політика України у воєнний період: адміністративний аспект (на прикладі Волинської митниці). *Фінансовий простір*. 2025. № 1(55). С. 7–19. URL: <https://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/998>
5. Ситник Н., Олійник О. Митні платежі як інструмент митної політики держави. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*. 2025. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-09.05.2025.011>
6. Сідельнік О. П., Олійник О. І. Вплив інструментів митної та податкової політики на фінансову безпеку держави. *Облік і фінанси*. 2025. № 3(109). С. 149–157. URL: [https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-3\(109\)-149-157](https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-3(109)-149-157)
7. SAFE Framework of Standards. *World Customs Organization*. 2025. С. 78. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-2025_en.pdf
8. OECD Trade Facilitation Indicators: Monitoring Policies up to 2025. *OECD*. 2025. С. 29. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/03/oecd-trade-facilitation-indicators_0a21eb4a/fd6f27dc-en.pdf
9. European Commission. Commission Staff Working Document SWD. *European Commission*. 2022. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2022\)158&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2022)158&lang=en)
10. OECD. Tax Administration 2025: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies. *OECD*. Paris: 2025. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/tax-administration-2025_6360fad8/cc015ce8-en.pdf
11. OECD. Tax Administration Digitalisation and Digital Transformation Initiatives. *OECD*. Paris: 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/digital-transformation-of-tax-administration.html>
12. Що таке Risk based testing?. *Quality Assurance Group*. URL: <https://qagroup.com.ua/publications/what-is-risk-based-testing>
13. Про затвердження Порядку застосування ризик-орієнтованого підходу в Бюро економічної безпеки України : Наказ Всі міжнар. док. від 01.02.2023 № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0350-23#Text>
14. Особливості застосування АСАУР при здійсненні митного контролю. «Дебет-Кредит». URL: <https://news.dtki.ua/state/zed/53682-osoblivosti-zastosuvannia-asaur-pri-zdiisnenni-mitnogo-kontroliu>
15. Бортнікова М., Чиркова Ю. Митний пост-аудит в Україні: проблемні аспекти та напрями удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-55>
16. Краєвський В. М., Костенко О. М., Скорик М. О. Податковий аудит: зміст і дуальна функція обліку як об'єкта та засоба. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 24. С. 123–128. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.21>

Дата надходження статті: 03.06.2025

Дата прийняття статті: 17.06.2025

Дата публікації статті: 25.06.2025